

УДК 343.722

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.59>

ШАБЛИСТИЙ В.В., КАПІТОНОВ В.І.

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ЗА СТАТТЕЮ 201-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ****CERTAIN ISSUES IN THE LEGAL CLASSIFICATION OF CRIMINAL OFFENSES
UNDER ARTICLE 201-2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE
IN CONTEMPORARY CONDITIONS**

Метою статті є наукове осмислення та узагальнення окремих проблем кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України. Йдеться, передусім, не про вичерпний аналіз відповідної норми, а про зосередження уваги на найбільш дискусійних і важливих для практики питаннях. Відповідно, завданнями дослідження є: зазначення ключових підходів до розуміння ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, з урахуванням позицій науковців; аналіз проблеми відмежування цього складу від суміжних кримінально-правових норм, зокрема у контексті конкуренції; окреслити труднощі, що виникають у правозастосовній практиці при кваліфікації відповідних діянь, і визначити їх причини. У статті здійснено наукове осмислення окремих проблем кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, з урахуванням сучасних викликів, зумовлених функціонуванням держави в умовах воєнного стану. Проаналізовано підходи науковців до визначення елементів складу цього кримінального правопорушення, зокрема його предмета, об'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторін, а також суб'єкта. Виявлено низку теоретичних і практичних проблем, серед яких – нечіткість законодавчих формулювань, складність відмежування від суміжних складів кримінальних правопорушень, труднощі у встановленні спеціального суб'єкта та доведенні мети отримання прибутку. Обґрунтовано доцільність комплексного підходу до розуміння об'єкта посягання, який не зводиться виключно до відносин власності, а охоплює порядок цільового та безкорисливого використання гуманітарних ресурсів. Запропоновано уточнення підходів до визначення предмета кримінального правопорушення з урахуванням не лише формально-юридичних, а й фактичних ознак його гуманітарного призначення. Окрему увагу приділено проблемі розширеного тлумачення кола суб'єктів та ризикам формального підходу до встановлення суб'єктивної сторони. За результатами дослідження сформульовано висновки щодо необхідності вдосконалення як законодавчого регулювання, так і правозастосовної практики, а також окреслено перспективні напрями подальших наукових розвідок, спрямованих на уточнення змісту ключових ознак складу цього кримінального правопорушення та вироблення єдиних підходів до його кваліфікації.

Ключові слова: стаття 201-2 КК України, гуманітарна допомога, благодійні пожертви, безоплатна допомога, кримінальна відповідальність, незаконне використання, мета отримання прибутку, об'єкт кримінального правопорушення, спеціальний суб'єкт, проблеми кваліфікації.

© ШАБЛИСТИЙ В.В. – доктор юридичних наук, професор, директор (Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ) <https://orcid.org/0000-0003-0210-1772>

© КАПІТОНОВ В.І. – доктор філософії у галузі права, в.о. голови Селидівського міського суду Донецької області <https://orcid.org/0009-0000-6231-1566>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The purpose of the article is to scientifically understand and generalize individual problems of qualification of criminal offenses, provided for in Art. 201-2 of the Criminal Code of Ukraine. This is, first of all, not an exhaustive analysis of the relevant norm, but a focus on the most debatable and important issues for practice. Accordingly, the objectives of the study are: to indicate key approaches to understanding the features of the composition of a criminal offense, provided for in Art. 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, taking into account the positions of scientists; to analyze the problem of distinguishing this composition from related criminal law norms, in particular in the context of competition; to outline the difficulties that arise in law enforcement practice when qualifying the relevant acts, and to determine their causes. The article provides a scientific analysis of specific problems regarding the legal classification provided for by Art. 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, taking into account contemporary challenges caused by the functioning of the state under martial law. Scholarly approaches to defining the elements of this criminal offense are analyzed, specifically its subject matter, object, objective and subjective sides, and the subject. A number of theoretical and practical problems have been identified, including vague legislative wording, the complexity of differentiating it from related criminal offenses, difficulties in establishing the special subject, and proving the purpose of obtaining profit. The expediency of a comprehensive approach to understanding the object of the encroachment is substantiated; it is argued that it is not limited solely to property relations but encompasses the established procedure for the targeted and selfless use of humanitarian resources. Clarifications to the approaches for defining the subject matter of the criminal offense are proposed, considering not only formal legal aspects but also the factual characteristics of its humanitarian purpose. Particular attention is paid to the problem of the overly broad interpretation of the scope of persons and the risks associated with a formalistic approach to establishing the subjective side. Based on the research results, conclusions are formulated regarding the need to improve both legislative regulation and law enforcement practice, and promising directions for further scientific research are outlined, aimed at clarifying the content of the key elements of this criminal offense and developing unified approaches to its qualification.

Key words: *Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, humanitarian aid, charitable donations, free assistance, criminal liability, illegal use, profit-making purpose, object of a criminal offense, special subject, issues of legal classification.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Починаючи з 24 лютого 2022 року, Україна функціонує в умовах повномасштабної збройної агресії проти неї, що обумовило докорінні зміни як суспільних відносин, так і пріоритетів державної політики. Очевидно, що вказані обставини спричинили безпрецедентне зростання обсягів гуманітарної допомоги в країні, благодійних пожертв та інших форм безоплатної підтримки, спрямованих на забезпечення потреб Збройних Сил України та цивільного населення, яке постраждало внаслідок воєнних дій. Водночас, на жаль, такі процеси супроводжувалися і негативними явищами. Зокрема, істотно збільшилася кількість випадків зловживання гуманітарними ресурсами з боку окремих осіб, які, прикриваючись волонтерською діяльністю або службовим становищем, переслідували корисливу мету. Законодавець був змушений оперативно реагувати на такі виклики. Так, 24 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» [1], який доповнив Кримінальний кодекс України (далі – КК України) статтею 201-2. Вказана норма відповідно встановила кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Слід зауважити, що реакція наукової спільноти на появу ст. 201-2 КК України виявилася доволі стримано-критичною і, без перебільшення, неоднорідною. Передусім, сумніви викликала сама необхідність криміналізації відповідних діянь з огляду на наявність у КК України суміжних складів, зокрема шахрайства та привласнення чи розтрата майна. Іншими словами, постає цілком раціональне питання: чи дійсно йдеться про новий вид суспільно небезпечної поведінки, чи радше про дублювання вже існуючих заборон?

Не менш проблемним є і внутрішній зміст цієї норми. Зокрема, А. В. Айдинян, як і низка інших науковців, звертає увагу на нечіткість окремих термінів та оціночний характер формулювань, що ускладнює їх однозначне тлумачення [2, с. 268].

Окремо варто підкреслити труднощі відмежування правомірної волонтерської діяльності від кримінально караних форм використання гуманітарної допомоги. Як наслідок, питання конкуренції ст. 201-2 КК України з іншими нормами Особливої частини набуває особливої гостроти і, по суті, залишається одним із найбільш дискусійних як у теорії та практиці застосування кримінального права.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблематика кримінально-правової оцінки діянь, передбачених ст. 201-2 КК України, вже стала предметом активних дискусій у науковій спільноті, однак єдиних підходів до її вирішення досі не вироблено. Передусім це пов'язано з новизною самої норми, порівняно нещодавно запроваджені в умовах воєнного стану, що об'єктивно зумовлює недостатній рівень її теоретичного опрацювання та усталеної практики застосування. Крім того, низка науковців звертає увагу на складність юридичної конструкції відповідного складу кримінального правопорушення, зокрема щодо визначення його предмета, ознак «значного розміру» та змісту мети отримання прибутку. Не менш дискусійним є питання відмежування цього складу від суміжних кримінальних правопорушень, насамперед проти власності, що породжує конкуренцію норм і ускладнює кваліфікацію; окремі труднощі виникають у зв'язку з необхідністю чіткого розмежування правомірної діяльності у сфері надання гуманітарної допомоги та кримінально караних форм її використання, що в умовах широкого розвитку волонтерського руху набуває особливої актуальності.

Ті чи інші перераховані питання у своїх працях порушували наступні дослідники: А. В. Айдинян, О. М. Боднарук, Т. В. Борисенко, О. О. Дудоров, А. В. Коломійчук, М. П. Куцевич, О. В. Лісовська, О. К. Марін, Р. О. Мовчан, Ю. Орлов, А. Столітній, А. В. Філіпп, М. Хавронюк, А. В. Шевчук та багато інших.

Метою статті є наукове осмислення та узагальнення окремих проблем кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України. Йдеться, передусім, не про вичерпний аналіз відповідної норми, а про зосередження уваги на найбільш дискусійних і важливих для практики питаннях. Відповідно, завданнями дослідження є: зазначення ключових підходів до розуміння ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, з урахуванням позицій науковців; аналіз проблеми відмежування цього складу від суміжних кримінально-правових норм, зокрема у контексті конкуренції; окреслити труднощі, що виникають у правозастосовній практиці при кваліфікації відповідних діянь, і визначити їх причини.

Так, стаття спрямована на виявлення та систематизацію саме окремих, але найбільш репрезентативних проблем кваліфікації, що дозволило сформулювати більш цілісне уявлення про практичні та теоретичні виклики, пов'язані із застосуванням ст. 201-2 КК України.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, доцільно загально окреслити передумови криміналізації діянь, які ми розглядаємо. Стрімке зростання обсягів гуманітарної допомоги в умовах, у яких опинилася Україна з 24 лютого 2022 року, супроводжувалося появою випадків її недобросовісного використання. Очевидно, що такі обурливі безсоромні дії суперечать як правовим, так і базовим моральним засадам суспільства. У відповідь на такі виклики законодавець доповнив КК України статтею 201-2, якою було встановлено кримінальну відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги не за цільовим призначенням, а саме з метою отримання прибутку чи іншого особистого збагачення.

Ефективність застосування будь-якої норми безпосередньо залежить від точності кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь. Інакше кажучи, правильне встановлення всіх елементів складу кримінального правопорушення має виразне практичне значення. В першу чергу варто звернути увагу на предмет цього кримінального правопорушення, адже саме через нього окреслюються межі криміналізації та відбувається відмежування від суміжних складів.

А. В. Коломійчук слушно звертає увагу на те, що на практиці часто спостерігається нехтування відповідальними посадовими особами встановленням всіх необхідних ознак, які містить склад даного злочину. На думку дослідниці, досить часто річ, на яку були спрямовані дії особи, насправді не відповідає ознакам предмету даного кримінального правопорушення, адже ст. 201-2 КК України є бланкетною [3, с. 165]. Погоджуємося із наведеним і вважаємо цілком логічним звернення до нормативного визначення тих категорій, які формують предмет цього кримінального правопорушення. Адже, як справедливо зауважується, помилки у встановленні ознак предмета

нерідко зумовлені саме нечітким розумінням його законодавчого змісту. Відтак, для коректної кваліфікації діянь доцільно насамперед з'ясувати, що саме слід розуміти під гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою у чинному правовому полі України.

У абзаці 2 статті 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» [4] законодавець визначає поняття «гуманітарної допомоги» як цільову адресну безоплатну допомогу у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомогу у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Додамо, що наведене законодавче формулювання чітко засвідчує виключно альтруїстичний та безкорисливий характер такої діяльності, проте, на жаль, як показує практика, навіть такі гуманні засади можуть стати об'єктом цинічних посягань з боку недобросовісних осіб.

Абзац 1 статті 1 того ж Закону містить наступне щодо безоплатної допомоги: «безоплатна допомога (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам гуманітарної допомоги».

У частині 1 статті 6 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [5] благодійною пожертвою визнається безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, відповідно до цього Закону.

Так, враховуючи наведені визначення, погоджуємося із А. В. Айдинян щодо того, що предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, є товари (предмети) гуманітарної допомоги, благодійні пожертви, безоплатна допомога і «таке майно». При цьому використання безоплатної допомоги може охоплювати виконання робіт чи надання послуг. Натомість благодійні гранти не становлять предмет даного кримінального правопорушення [2, с. 272]. Разом із тим, слухним є зауваження О. В. Лісовської, що доки предмет у встановленому порядку не визнаний гуманітарною допомогою, він не є предметом цього кримінального правопорушення [6, с. 58]. Погляди більшості інших науковців на це питання є схожими, тому не вважаємо доцільним їх цитування.

Так, на наш погляд, наведені підходи загалом коректно відображають зміст предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, однак потребують певного уточнення.

Зокрема, доцільно акцентувати увагу не лише на формально-юридичному визнанні майна гуманітарною допомогою, але й на його фактичному цільовому призначенні, що впливає із супровідних документів та обставин передачі. Інакше кажучи, надмірна формалізація підходу може створювати передумови для уникнення кримінальної відповідальності у випадках, коли відповідний статус майна не був належним чином оформлений, але його гуманітарна природа є очевидною. Крім того потребує осмислення питання віднесення до предмета цього кримінального правопорушення нематеріальних форм безоплатної допомоги, зокрема робіт і послуг. Хоча формально вони можуть охоплюватися диспозицією статті, їх практична кваліфікація викликає труднощі, насамперед у частині встановлення факту «використання» та визначення розміру отриманої вигоди.

Окремої уваги потребує суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Ю. Орлов, досліджуючи це питання, висловив думку, що юридичні ознаки суб'єкта цього правопорушення мають враховуватися при кваліфікації як безпосередньо дій, пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, так і дотичних до них кримінальних правопорушень, зокрема дій загального суб'єкта, який у співучасті зі спеціальним долучається до вчинення аналізованого кримінального правопорушення, а також легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом (ст. 198 КК України) [7, с. 46].

Так, хоч у загальному вигляді суб'єкт визначається як спеціальний, однак його зміст не є достатньо чітко окресленим. Маємо на увазі осіб, які мають фактичний чи юридичний зв'язок із гуманітарною допомогою – представників благодійних організацій, волонтерів, службових осіб,

а також інших суб'єктів, які здійснюють її отримання, облік чи розподіл. Водночас на практиці виникає проблема розширеного тлумачення цього кола, коли до нього фактично відносять будь-яких осіб, що отримали доступ до відповідного майна. На наш погляд, такий підхід є сумнівним, оскільки розмиває межі кримінальної відповідальності.

Щодо визначення об'єкту злочину, питання є проблемним. Як вказує О. В. Швидка, законодавець поміщує кримінальне правопорушення у VII розділ КК України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» між статтями, що присвячені контрабанді. Розміщення аналізованої норми у такому порядку може помилково свідчити про те, що об'єктом вказаного кримінального правопорушення є встановлений законом порядок переміщення предметів через митний кордон України [8, с. 214]. Це питання викликало численні дискусії у правничій науковій спільноті.

О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан висловили думку, що основним безпосереднім об'єктом аналізованого кримінального правопорушення є підстави визнати відносини власності. Вчені вважають, що якщо б у вчиненому не було ознак цього кримінального правопорушення (зокрема, через відсутність спеціального суб'єкта), то чи не всі дії, зазначені в чинній редакції ст. 201-2 КК України, за умови встановлення ознак протиправності і безоплатності, діставали б оцінку на підставі інших статей КК України про відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності (розкрадання, розтрата, привласнення тощо) [9, с. 107].

Причому це були б як норми про «розкрадання» (ст. 191 КК України) – корисливі кримінальні правопорушення, пов'язані з оберненням чужого майна на свою користь чи користь інших осіб, так і ст. 192 КК України «Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою». Так, науковці дійшли висновку про некоректне визначення вітчизняним законодавцем антисоціальної спрямованості досліджуваного посягання.

Т. В. Борисенко відверто не погоджується з такою думкою, вказуючи на предмет цього кримінального правопорушення та зокрема наголошуючи, що благодійна організація може здійснювати господарську діяльність, проте лише на некомерційній основі (без мети одержання прибутку) для досягнення статутних цілей. На його думку, такі дії представників благодійних організацій, пов'язані з незаконним продажем товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, будуть порушенням норми здійснення ними неприбуткової господарської діяльності [10, с. 58-59].

Узагальнюючи наведені підходи, висловимо власну думку. Вважаємо, що визначення об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, дійсно не може зводитися виключно до відносин власності (хоча неможливо сперечатися із тим, що їх елемент, безперечно, присутній). Такий підхід видається нам дещо спрощеним, адже не враховує специфіку правового режиму гуманітарної допомоги та пов'язаних із нею суспільних відносин. Водночас більш переконливо видається позиція, відповідно до якої у центрі кримінально-правової охорони перебуває встановлений порядок цільового, безкорисливого використання гуманітарних ресурсів, що функціонує в межах особливого публічно-правового та соціального контексту. Іншими словами, мова йде про комплекс суспільних відносин, які одночасно поєднують майнову складову із вимогами спеціального правового режиму та принципом неприбутковості відповідної діяльності. Основну антисоціальну спрямованість аналізованого посягання і становить саме порушення цього порядку, а не лише заподіяння шкоди власності.

Суб'єктивна сторона своєю чергою викликала не такий значний інтерес з боку дослідників. А. В. Філіпп, Т. В. Борисенко вказують, що із суб'єктивної сторони кримінальне правопорушення передбачає тільки прямиї умисел (ч. 2 ст. 24 КК України): особа усвідомлює, що вона вчиняє незаконні дії з товарами (предметами) гуманітарної допомоги, благодійними жертвами та безоплатною допомогою, не маючи на це жодного права, передбачає та бажає настання наслідків. Так, вчені вказують, що обов'язковими суб'єктивними ознаками є корисливий мотив – спонукання до незаконного збагачення (отримання прибутку) та корислива мета – збагатитися самому або незаконно збагатити інших осіб, в долі яких зацікавлений винний [11, с. 22]. А. В. Коломійчук додає, що для притягнення особи до кримінальної відповідальності варто спершу встановити наявність прямого умислу та мети отримання прибутку з продажу, використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги чи з укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном [3, с. 166].

Проте наявні і спірні моменти: А. В. Шевчук, О. М. Боднарук вказують, що суб'єктивна сторона видається цікавою у контексті встановлення саме мети – отримання прибутку. І саме

мета, на думку вчених, є дискусійною, адже досі таке словосполучення вживалося лише у контексті фактичних наслідків протиправної поведінки суб'єкта, тому законодавцю варто було б зробити акцент не на самому факті отримання прибутку, а на меркантильному контексті розпорядження ним [12, с. 184].

Вважаємо виправданим, що суб'єктивна сторона цього кримінального правопорушення формально не викликає суттєвих труднощів, однак саме вона приховує деякі важливі проблеми, що стосуються доказування. Вирішальне значення має не лише встановлення прямого умислу, а передусім доведення спеціальної мети – отримання прибутку. Зауважимо, що у практичному вимірі ця ознака часто підміняється загальним припущенням про корисливість поведінки, що є методологічно хибним. Водночас доцільно акцентувати, що сама по собі неправомірність використання гуманітарної допомоги ще не свідчить про наявність відповідної мети, а відтак потребує чіткого відмежування від інших форм протиправної, але не кримінально караної поведінки.

Що стосується об'єктивної сторони, А. Столітній наводить узагальнений погляд: оскільки склад даного злочину є матеріальним, його об'єктивна сторона передбачає діяння у вигляді незаконного заволодіння гуманітарними товарами, благодійними пожертвами або безоплатною допомогою, незаконного розпорядження з метою отримання прибутку (продаж, укладення інших правочинів щодо розпорядження майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі) та причинний зв'язок між ними [13, с. 50].

Окремі науковці вважають, що наступні дії можуть тягнути відповідальність за даною статтею, якщо вони вчинені у значному розмірі (якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян): 1) продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги; 2) використання благодійних пожертв; 3) використання безоплатної допомоги; 4) укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном [14, с. 102].

Т. В. Борисенко має думку, схожу на підхід згаданих вище О. О. Дудорова та Р. О. Мовчана: об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, не має охоплюватися лише продажем товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використанням благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладанням інших правочинів щодо розпорядження таким майном, а й охоплювати інші дії, такі як: розтрата, привласнення, заволодіння, пошкодження, псування тощо. Також дослідниця вважає, що необхідно зменшити мінімальну межу для притягнення до кримінальної відповідальності, адже більше 469 тисячі 700 гривень – це завелика сума [15, с. 329].

Зазначимо, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, загалом отримала відносно узгоджене тлумачення у доктрині, однак окремі моменти залишаються проблемними. Передусім це стосується переліку діянь, які охоплюються диспозицією статті, адже його тлумачення коливається від вузького до розширеного, що очевидно створює ризик того, що норма може застосовуватися неоднаково.

Також, на наш погляд, недостатньо уваги приділяється питанню встановлення причинного зв'язку між діянням і наслідками, особливо у випадках складних ланцюгів розпорядження гуманітарними ресурсами. Крім того, доєднуємося до думок щодо дискусійності критерію «значного розміру», який на практиці може призводити до фактичного ігнорування суспільно небезпечних діянь із меншою вартісною характеристикою.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, підсумовуючи результати дослідження, вважаємо, доцільним буде окремо окреслити проблемні аспекти елементів складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, а також визначити перспективи їх подальшого наукового опрацювання.

1. Щодо об'єкта кримінального правопорушення: проведений аналіз засвідчив відсутність єдності у підходах до його визначення: від зведення до відносин власності до розуміння як комплексу суспільних відносин у сфері цільового використання гуманітарних ресурсів. На наш погляд, саме останній підхід є більш обґрунтованим, однак і він потребує уточнення, оскільки не повною мірою враховує публічно-правовий характер відповідних відносин. Перспективи подальших досліджень бачимо у виробленні уніфікованого підходу до визначення об'єкта цього правопорушення з урахуванням його комплексної природи, а також у вирішенні питання щодо доцільності перегляду місця цієї норми в системі Особливої частини КК України.

2. Щодо об'єктивної сторони: хоча загальні ознаки об'єктивної сторони отримали відносно усталене тлумачення, проблемними залишаються межі охоплення діянь, передбачених диспозицією статті, а також питання встановлення причинного зв'язку та критеріїв «значного

розміру». Особливої уваги потребує ризик неоднакового тлумачення переліку дій – від вузького до надмірно розширеного. У подальших дослідженнях доцільно зосередитися на конкретизації цих ознак, а також на розробці практичних рекомендацій щодо їх застосування, зокрема у складних випадках багаторівневого розпорядження гуманітарною допомогою.

3. Щодо суб'єкта кримінального правопорушення: попри те, що суб'єкт формально визначений як спеціальний, як бачимо, на практиці виникають труднощі з чітким окресленням кола таких осіб, особливо у контексті діяльності волонтерів, представників благодійних організацій та інших посередників у сфері гуманітарної допомоги. Нерідко залишається відкритим питання, чи підпадають під ознаки суб'єкта особи, які фактично здійснюють розпорядження допомогою, але формально не мають відповідного статусу. У цьому плані перспективними є дослідження, спрямовані на уточнення критеріїв віднесення особи до спеціального суб'єкта та їх нормативне закріплення.

4. Щодо суб'єктивної сторони: основною проблемою, як встановлено, є не стільки визначення її змісту, скільки доведення ключової ознаки – мети отримання прибутку. Можемо констатувати тенденцію до формального підходу, коли така мета презюмується, а не доводиться належним чином. Крім того, дискусійним залишається й питання розуміння цієї мети – як фактичного результату чи як внутрішнього спрямування поведінки. Подальші наукові розвідки, на нашу думку, мають бути спрямовані на уточнення змісту цієї ознаки, а також на розробку чітких підходів до її доказування у правозастосовній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги : Закон України від 24.03.2022 № 2155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#Text>.

2. Айдинян А. В. Деякі особливості юридичної конструкції кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 268–273. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.49>.

3. Коломійчук А. Проблеми правозастосування статті 201-2 Кримінального кодексу України. *Молодий вчений*. 2023. № 10 (122). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-32>.

4. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV : станом на 2 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.

5. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI : станом на 28 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.

6. Лісовська О. В. Відмінності складу злочину, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України від суміжних складів злочину. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 80 (ч. 2). С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.8>.

7. Орлов Ю. Суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України: спеціальні ознаки та їх вплив на кваліфікацію. *Право та економіка України* : матеріали I Міжнарод. наук.-практ. конф. (11–12 грудня 2024 року, м. Харків). Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. С. 41–47.

8. Швидка О. В. Аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 Кримінального кодексу України. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 213–219. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.30>.

9. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 2 (98). С. 99–115. DOI: [10.33766/2524-0323.98.99-115](https://doi.org/10.33766/2524-0323.98.99-115).

10. Борисенко Т. В. Розміщення статті 201-2 в розділі VII Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності»: законодавча помилка чи зважене рішення. *Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах* : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 20 грудня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 56-59.

11. Філіпп А. В., Борисенко Т. В. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 Кримінального Кодексу України) : метод. рекомендації. Дніпро : ДДУВС, 2023. 28 с.

12. Шевчук А. В., Боднарчук О. М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Вип. 72 (ч. 2). С. 184-191. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.63>.

13. Столітній А. Проблемні питання кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги. СБУ в умовах війни в Україні: сучасні реалії та інноваційні стратегії забезпечення національної безпеки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (4–5 липня 2024 року). Київ : Алерта, 2024. С. 50–52.

14. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Попович О. В., Томаш Л. В., Латковський П. П., Бабій А. Ю. Чернівці, 2022. 319 с.

15. Борисенко Т. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 Кримінального кодексу України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти* : Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 17.03.2023) Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 328–330. DOI: 10.31733/17-03-2023-328-330.

Дата першого надходження статті до видання: 05.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026